

Covid-19 Pandemisi Hazırlıklılık ve Yönetiminde Burdur İli Örneği

Covid-19 Pandemic Preparedness and Management; Example of Burdur Province

Sevinç PEHLİVAN SÜTLÜ¹, Hatice ŞEVK², Ayşen TİL³, Sevinç SÖKEL⁴, Zeynep KARABULUT⁵

ÖZ

Giriş: Türkiye’de Avrupa kaynaklı olduğu açıklanan ilk importevakaya 11 Mart’ta tespit edilmiş yaklaşık bir hafta sonra DSÖ Türkiye’de virüsün yerel dolaşıma geçtiğini rapor etmiştir. Ülkemizde toplumda yaygın olarak virüsün dolaştığının açıklanmasından sonra ilimizde ilk importe vakalar 27 Mart tarihinde tespit edilmiştir. Bu çalışmada, COVID-19 pandemisinde Burdur İl Sağlık Müdürlüğü olarak yürütülen salgın yönetim sürecini ve Burdur ilinde tespit edilen olası ve kesin vakaları değerlendirmek amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmamız tanımlayıcı tiptedir. 3 Şubat -13 Mayıs 2020 tarihleri arasında Burdur ilinde tespit edilen olası ve kesin COVID-19 vakalarına ait veriler Halk Sağlığı Yönetim Sistemi (HSYS) COVID-19 rol modülünden alınmış olup, HSYS ile entegre olan Sağlıkta İstatistik ve Nedensel Analizler (SİNA) COVID-19 il yöneticileri modülü de kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde kategorik değişkenler için sayı ve yüzdeler, sayısal değişkenler için ortalamaya ve standart sapmalar verilmiştir.

Bulgular: İlimizde toplam 3060 adet COVID -19 PCR testi yapılmış olup, 54 pozitif sonuç alınmıştır. Tespit edilen kesin vakaların 9’unun yurt dışı geliş öyküsü, 13’inin il dışı temas 30’unun pozitif vaka ile temas öyküsü olduğu bulunmuş olup 32’si erkektir. Vakaların medyan yaşı 40 yıl olup en küçük 1, en büyük 94 yaşında hasta olduğu saptanmıştır. Vaka temaslarında hastalığın ortaya çıkması nedeniyle en fazla vaka Çeltikçi ilçesinde görülmüştür.

Sonuç ve Öneriler: Burdur ilinde toplam 54 COVID 19 vakasının 9’unun yurt dışı, 13’ünün il dışı teması ve 30 vakanın filyasyon sonucu pozitif hasta ile teması olduğu bilinen ve izolasyonda tutulan kişiler olduğu göz önüne alındığında alınan önlemlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu değerlendirmenin, Türkiye’deki salgın yönetim sürecinin mevcut durumunun tespit edilmesine ve alınacak yeni kararlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, pandemi, Burdur

ABSTRACT

Introduction: In Turkey, the first case announced that import of European origin was detected on 11 March and about a week after WHO has reported the local circulation of the virus in Turkey. The first imported cases in our province were detected on March 27 after the announcement that the virus was wide spread in the society in our country. In this study, it was aimed to evaluate the epidemic management process conducted as Burdur Provincial Health Directorate in the COVID-19 pandemic and the possible and definitive cases detected in Burdur province.

Material and Method: The study is descriptive. The data of possible and definitive COVID-19 cases detected in Burdur province between February 3 and May 13, 2020 were taken from the role module of COVID-19 of the Public Health Management System (HSYS) and, Health Statistics and Causal Analysis (SİNA) COVID-19 provincial administrators modules integrated in HSYS were also used. Indescriptive statistics, numbers and percentages for categorical variables, mean and standard deviations for numerical variables are given.

Results: A total of 3060 COVID -19 PCR tests were performed in our province and 54 positive results were obtained. It was found that 9 of the definitive cases detected were abroad arrival history, 13 were out-of-city contact, 30 were with history of positive case contact and 32 were male. The median age of the cases was 40 years, and it was found to be the youngest 1 and oldest 94 years old. Due to the occurrence of the disease in case contacts, the most cases were seen in Çeltikçi district.

Conclusion and Suggestions: As we examined the cases in our city; 9 of them are visitor coming from abroad, 13 of them are out of the province and 30 cases are known to be in contact with positive patients as a result of the transmission, it shows the measures taken are effective. It is thought that this assessment will contribute to the determination of the current situation of the epidemic management process in Turkey and the new decisions to be taken.

Keywords: COVID-19, pandemic, Burdur

GİRİŞ

Çin Ulusal Sağlık Komisyonu ilk kez 31 Aralık 2019 tarihinde Çin’in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde etyolojisi bilinmeyen pnömoni vakası tespit etmiş ve Dünya Sağlık Örgütü’ne bildirmiştir. Yapılan araştırmalar sonucu 7 Ocak 2020’de bildirilen 44 pnömoni vakasında yeni tip koronavirüsün tespit edildiği rapor edilmiştir. Çin’den sonra 13 Ocak’ta Tayland’ta, 15 Ocak’ta Japonya’da ve 20 Ocak’ta Kore’de importe vakalar gö-

1. Dr. Burdur İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Başkanlığı ,

E-Posta Adresi: sevincdr@gmail.com,

ORCID ID: 0000-0001-6847-1798

2. Dr. Burdur İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Başkanlığı,

E-Posta Adresi: haticeaksel@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7554-2005

3. Uzm. Dr. Burdur İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Başkanlığı,

E-Posta Adresi: draysentil@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2283-1847

4. Dr. Burdur İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Başkanlığı,

E-Posta Adresi: sevinc.sokel@saglik.gov.tr

ORCID ID: 0000-0001-6303-3828

5. Burdur İl Sağlık Müdürlüğü Halk Sağlığı Başkanlığı,

E-Posta Adresi: zeynep.karabulut@saglik.gov.tr

ORCID ID: 0000-0001-5437-2940

rülmeye başlanmıştır (1). Yeni Koronavirüs Hastalığı'nın (COVID-19) hızla yayılması sonucu 30 Ocak'ta 19 ülkede (Amerika, Fransa, Almanya, Birleşik Arap Emirlikleri gibi) toplam 7818 konfirme vaka tespit edilmiş ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından Uluslararası Önemi Haiz Halk Sağlığı Acil Durumu olarak kabul edilmiştir (2). Ülkemizde ise Avrupa kaynaklı olduğu açıklanan ilk impote vaka 11 Mart'ta tespit edilmiş olup, DSÖ verilerine göre bu tarihte ülkemizin de içinde bulunduğu 117 ülkede toplam 125.260 konfirme vaka ve 4613 ölüm olduğu açıklanmıştır (3). Türkiye'de virüs dolaşımının açıklanmasından bir hafta sonra DSÖ Türkiye'de virüsün yerel dolaşıma (4), yaklaşık beş hafta içinde ise toplumda yaygın dolaşıma geçtiğini rapor etmiştir (5). Son olarak T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından 13 Mayıs 2020 tarihinde ülkemizde toplam 143.114 konfirme vaka ve 3952 ölüm olduğu açıklanmıştır (6). İlimizde ise ilk COVID-19 olası vakası 3 Şubat 2020 tarihinde görülmüştür. Ülkemizde tespit edilen ilk impote vaka ile birlikte ilimizde de olası vaka sayıları ve yapılan COVID-19 test sayıları artış göstermiştir. İlimizde ilk impote vakalar 27 Mart tarihinde tespit edilmiştir.

Ülkemizde ilk COVID-19 vakasının tespit edilmesi sonucu COVID-19 koruma ve kontrol önlemleri alınmaya başlanmıştır. 12 Mart'ta tüm yurttan eğitim ve öğretime ara verilmiştir. Bu karar sonrası sırasıyla vakaların yoğun olduğu ülkelere uçuşlar iptal edilmiş, İran ve Gürcistan ile olan kara sınır kapıları kapatılmış, eğlence merkezlerinin faaliyetleri durdurulmuştur. Bununla birlikte toplumun doğru bilgiye ulaşabilmesi için koronavirüs danışma hattı oluşturulmuştur. Virüsün yerel dolaşıma geçtiğinin açıklanması üzerine en büyük risk grubu olan 65 yaş ve üzeri ve kronik hastalığı olan kişilerin ikametlerinden ayrılmasına sınırlılık getirilmiştir (7).

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisinde Burdur İl Sağlık Müdürlüğü olarak yürütülen salgın yönetim sürecini ve Burdur ilinde tespit edilen olası ve kesin vakaları değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu değerlendirmenin, ülkemizdeki salgın yönetim sürecinin mevcut durumunun tespit edilmesine ve alınacak yeni kararlara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Gereç ve Yöntem

Tanımlayıcı tipte olan çalışmamızda, Burdur İl Sağlık Müdürlüğü olarak yürütülen salgın yönetim süreci değerlendirilmiş ve Burdur ilinde tespit edilen olası ve kesin vakalarının tanımlayıcı epidemiyolojik özellikleri incelenmiştir.

COVID-19 pandemisi yönetim süreci İl Pandemi Koordinasyon Kurul Kararları ve İl Hıfzıssıhha Kurul Kararları temel alınarak DSÖ Hazırlıklılık ve Yanıt Kılavuzu'na (8) göre değerlendirilmiştir. İlde tespit edilen ilk olası vaka tarihi olan 3 Şubat ile 13 Mayıs 2020 tarihleri arasında Burdur ilinde tespit edilen olası ve kesin COVID-19 vakalarının yaş, cinsiyet, yaşadığı yer gibi demografik özellikleri, seyahat öyküsü, kronik hastalık varlığı, klinik belirti ve bulguları, akciğer bilgisayar tomografisi (BT) sonuçları ve COVID-19 PCR test sonuçları Halk Sağlığı Yönetim Sistemi (HSYS) COVID-19 rol modülünden alınmış olup, HSYS ile entegre olan Sağlıkta İstatistik ve Nedensel Analizler (SİNA) COVID-19 il yöneticileri modülü de kullanılmıştır.

Pandemi sürecinin başında PCR testi olası ve kesin vakalar için Sağlık Bakanlığının yayınladığı COVID-19 Rehberine göre yapılmakta iken (9), ilerleyen süreçte tarama amaçlı yurt dışından gelen vatandaşların yurt izolasyon sürelerinin bitiminde, bakımevi ve cezaevi çalışanları ile cezaevine girecek mahkumlara PCR testi yapılmıştır. Bu nedenle verilerin değerlendirilmesinde test sayıları ve testin yapılaş amacı tarama amaçlı, olası ve kesin vaka olarak gruplandırılmıştır.

Veriler SPSS 21.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiş olup tanımlayıcı istatistiklerde kategorik değişkenler için sayı ve yüzdeler, sayısal değişkenler için ortalama ve standart sapmalar verilmiştir.

3. Bulgular

3a. Olası / Kesin COVID 19 Vakalarının Tanımlayıcı Epidemiyolojik Özellikleri

İlimizde 3 Şubat 2020 tarihinde görülen ilk COVID-19 olası vakanın yaklaşık bir hafta önce Malezya'dan dönen ve üşüme, titreme şikayeti ile pandemi hastanesine başvuran 37 yaşındaki erkek hasta olduğu görülmektedir. Hastadan kombine

nazofarinks/orofarinks sürüntü örneği alınmış ve sonuç negatif çıkması üzerine evde 14 gün süreyle izleme alınmıştır. İlk olası vakadan yaklaşık bir ay sonra 2 Mart 2020 tarihinde 2 gün önce İtalya'dan (Reggio Calabria) gelen 18 yaşındaki erkek hasta ikinci olası vaka olarak kaydedilmiştir. Ülkemizde tespit edilen ilk impote vaka ile birlikte ilimizde de olası vaka sayıları ve yapılan COVID-19 test sayıları artış göstermiştir. Bu nedenle 12 Mart -13 Mayıs 2020 tarihi arasında alınan test sayıları ve sonuçları DSÖ sürveyans kılavuzuna göre haftalık olarak Tablo 1'de özetlenmiş, 3 Şubat ve 2 Mart tarihlerinde yurt dışından geldiği tespit edilen iki olası vaka tabloya dahil edilmemiştir.

İlimizde, İstanbul ve Tekirdağ'dan gelen, ilk impote vakalar 27 Mart tarihinde tespit edilmiştir.

Tablo 1. COVID-19 PCR Test Sonuçları, Burdur 2020

	PCR Test Sayısı		Test Sonucu (+)		Test Sonucu (-)
	Tanı	Tarama	Hastanede	Taburcu	
12-18 Mart	2	-	-	-	2
19-25 Mart	26	-	-	-	26
26 Mart-1 Nisan	77	-	-	2	75
2-8 Nisan	182	-	-	8	174
9-15 Nisan	174	288	-	9	453
16-22 Nisan	177	59	-	-	236
23-29 Nisan	127	139	-	7	259
30 Nisan- 6 Mayıs	167	467	10	16	608
7-13 Mayıs	148	1027	2	-	1173
Toplam	1080	1980	12	42	3006

İstanbul ikametgahlı, 6 gün önce ilimize giriş yapan 43 yaşındaki kadın hastada ateş, eklem ağrısı, halsizlik şikayetleri; Tekirdağ ikametgahlı, 3 gün önce ilimize çalışmak için gelen 24 yaşındaki erkek hastada ise ateş, öksürük, halsizlik şikayetleri görülmüştür. İlk yerli vakamız ise 6 Nisan 2020 tarihinde 2 yaşındaki kız çocukta tespit edilmiş olup bulaştırıcısının hurdacılık yapan babasının olduğu düşünülmüştür. 12 Mart -13 Mayıs tarihleri arasında tespit edilen 54 COVID-19 hastanın medyan yaşı 40 yıl olup en küçük 1, en büyük 94 yaşında olduğu tespit edilmiştir. COVID-19 vakalarının özellikleri Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo 2. COVID-19 Vakalarının Özellikleri, Burdur 2020

	n	%
Cinsiyet		
Kadın	22	40,8
Erkek	32	59,2
Yaşadığı Yer		
Bucak	2	3,7
Çavdır	3	5,5
Çeltikçi	32	59,2
Merkez	3	5,5
İl Dışı	14	26,1
Kronik Hastalık Durumu		
Var	12	22,3
Yok	42	77,7
Temas Öyküsü		
Yurt Dışı Temas	9	16,6
İl Dışı Temas	13	24,1
Pozitif Vaka İle Temas	30	55,6
Yok	2	3,7
Semptom (Ateş/Öksürük/Nefes Darlığı)		
Var	19	35,2
Yok	35	64,8
Bilgisayarlı Tomografi Sonucu		
COVID-19 Uyumlu	3	5,5
COVID-19 Dışı	16	29,7
Normal	26	48,2
Yok	9	16,6
Toplam	54	100

Pandemi süresince yürütülen temaslı takip çalışmalarının değerlendirilmesinde yurt dışından ülkemize gelen, 14 gün izolasyon süresi içerisinde hastalanan 9 kişinin verileri odalarda tek kişi olarak konaklatılmış olmaları nedeniyle dahil edilmemiştir. Toplam 54 COVID 19 vakanın 531 temaslı kaydı bulunmakta olup, vaka başına düşen temaslı sayımız 11,8 olarak bulunmuştur. Vakalar incelendiğinde 25 vakanın temaslı kaydı bulunduğu, 20 kişinin vaka temaslı olarak evde izlemde olması nedeniyle temaslısının bulunmadığı saptanmıştır. Bu durum başarılı bir filyasyon yürütüldüğünün göstergesi olarak düşünülmüştür. Sina'da 12 Mart-30 Nisan tarihleri arasında ortalama filyasyon süremiz 13 saat olarak görülmüştür. En kısa 1 saat, en uzun 24 saat içerisinde filyasyonlarımız tamamlanmıştır. Ancak 12 Mart-13 Mayıs tarihleri arasında ortalama filyasyon süremiz 31 saat olarak görülmüştür. Bunun nedenleri arasında temel olarak yapılan filyasyonların FİTAS uygulaması üzerinden kapatılmaya çalışılması, personellerin yeni uygulamaya konulmuş olan FİTAS hakkında sorunlar yaşamaması nedeniyle tamamlanmış filyasyonların da kapatılması sürelerinin uzamasına neden olmuştur.

Temaslı olarak 14 gün ev izlemine alınan kişilerin %8,1'inde hastalık gelişmiş olup izolasyona uyum oranları %96,4 olarak bulunmuştur. Temaslı olarak izleme alınmasına rağmen %5,6'sının taziye evi ziyareti, hayır yemeği gibi toplumda kültürel olarak yer etmiş alışkanlıklar nedeniyle izolasyona uyum sağlamadığı saptanmıştır.

3b. Pandemi Yönetiminin Değerlendirilmesi Eşgüdüm

13 Nisan 2019'da yayınlanan 2019/5 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesine istinaden 1 Temmuz 2019 tarihinde İl Pandemi Kurulu oluşturulmuş ve 25 Temmuz 2019 tarihinde tüm paydaşların katılımı ile İl Pandemi Hazırlık Toplantısı gerçekleştirilerek salgın, pandemi, influenza bulaş yolu, koruma ve kontrol önlemleri konularında bilgilendirme yapılmıştır. Pandemi influenza planının önemi ve gereklilikleri konusu vurgulanmış ve tüm kurumların kendi pandemi planlarını hazırlamaları kararı alınmıştır. Ağustos ayı içerisinde

de 1. ve 2. Basamak sağlık kurumlarının pandemi planları hazırlanmış, paydaş kurumların pandemi planları toplanmıştır. Hazırlanan İl Pandemi Planının Sağlık Bakanlığımız tarafından onaylanması ve paydaş kurumlara dağıtılması Mart'ın ilk haftasına kadar devam etmiştir. Burdur ili olarak İl Pandemi İnfluenza planının hazırlanması sürecinde paydaş kurumlar ile iş birliği sağlanmış olması nedeniyle halkı duyarlı kılma, paydaşlarla hazırlık ve yanıt planını geliştirme konularında herhangi bir sorunla karşılaşılmemiştir.

Pandemi sürecinde İl Hıfzıssıhha Kurul Kararı olarak alınan koruma ve kontrol önlemleri Kolluk kuvvetleri ve Sağlık Müdürlüğü personellerinden oluşturulan denetim ekipleri tarafından yerinde değerlendirilmiştir. İlimizde toplam 54 COVID 19 vakanın 9'unun yurt dışı, 13'ünün il dışı temaslı ve 30 vakanın filyasyon sonucu pozitif hasta ile temaslı olduğu bilinen ve izolasyonda tutulan kişiler olduğu göz önüne alındığında alınan 36 İl Hıfzıssıhha Kurul Kararında alınan önlemlerin etkili olduğu görülmektedir.

Risk İletişimi ve Toplum Katılımı

Toplumu koronavirüs bulaş yolları, risk grupları, hastalığın belirti ve bulguları hakkında doğru bilgilendirmek, belirlenen kontrol ve önlemlere uyumu/ katılımını arttırmak amacıyla Burdur Valiliği ve İl Sağlık Müdürlüğü resmi web sayfalarında bilgilendirme broşürleri, kamu spotları yayınlanmıştır. Belediye Başkanlıklarınca gün içerisinde sürekli yapılan anons ve ilanlar ile alınan önlemlere uyulması gerekliliği vurgulanmıştır. Seyahat kısıtlaması, karantina uygulaması, camilerde toplu ibadetin yapılmaması gibi sosyal teması azaltacak önlemlerin önemi ve sonuçları vurgulanmıştır. Toplumun risk algısı, alınan koruma ve kontrol önlemlerine karşı tutum ve davranışlarına yönelik bir araştırma yapılmamış olmasına rağmen, denetim ekiplerinin geri bildirimleri ve uygulanan idari para cezalarının nüfusa oranla düşük olması toplum katılımının yüksek olduğunu düşündürmektedir.

Halk Sağlığı Önlemleri

Bütün Dünyayı etkisi altına alan koronavirüs salgınının Ülkemizde yayılmasını önlemek amacıyla

la Bilim Kurulu'nun önerileri doğrultusunda pek çok tedbir alınmıştır. Bakanlıklarımızın talimatları doğrultusunda İlimizde 12.03.2020 tarih 5 sayılı İl Umumi Hıfzıssıhha Kurul kurulunda kişisel hijyene dikkat edilmesi, doğru el yıkama, maske kullanımı gibi kişisel koruyucu önlemler ile kamu kurum ve kuruluşların sık sık havalandırılması, temizliklerinin 1/100 oranında sulandırılmış çamaşır suyuyla yapılması, Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı ve Esnaf Sanatkarlar Odaları Birliğine bağlı tüm kurumların konu ile bilgilendirilmesi ve önlemlerin alınmasının sağlanması kararları alınarak uygulamaya konulmuştur. 16 Mart- 9 Mayıs 2020 tarihleri arasında alınan İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulu'nun 6-38 sayılı kararları ile aşağıda yer alan tedbirler alınarak uygulamaya konulmuştur.

1- Faaliyetinin Geçiği Olarak Durdurulmasına Karar Verilen Yerler, Burdur 2020

Sinema	6
Düğün Salonu	6
Gazino	6
Birahane	6
Taverna	6
Kahvehane / Kırathane	6
Kafeterya	6
Kır Bahçesi	6
Nargile Salonu / Nargile Kafe	6
İnternet Salonu / İnternet Kafe	6
Her Türlü Oyun Salonları	6
Kapalı Çocuk Oyun Alanları	6
Çay Bahçesi	6
Dernek Lokali	6
Lunapark	6
Yüzme Havuzu	6
Hamam / Sauna /SPA	6
Kaplıca	6
Masaj Salonu	6
Spor Merkezi	6
Halı Saha	6
Çay Ocakları	7
Pavyon	8

Diskotek	8
Bar	8
Gece Kulübü	8
Müzikli Lokanta	8
Kafe	8
Oto Pazarları	9
Hayvan Pazarları	9
Berber / Kuaför	11
Güzellik Salonu	11
Dövme Salonu	16
Ganyan Bayi	17

2- Yasaklama Ve Kısıtlamalar

Taziye Evleri	6
Asker Uğurlama Etkinlikleri	10
65 ve Üstü Yaşta kişiler ile Kronik Rahatsızlığı Bulunanların Evden Dışarı Çıkması / Belirlenen Saatler Arasında Çıkması	12,36
Piknik Yapılması ve Mangal Yakılması	14,20,26
Balık tutmak, Spor, Yürüyüş	20
Çocukların Market, Pazar Yasağı	21
İlçeler ve İlçelere Bağlı Belde ve Köylere Giriş Çıkışlar	33

3- Uygulamasına Düzenleme Getirilen Faaliyetler / Yerler

Ekmek Fırınları	7,3,31
Çay Ocakları	7
Meyve ve Sebze Pazarları	11,19,24,26
Yurt Dışından Ülkeye Giriş Yapan Vatandaşlar (14 Gün Kuralı)	11
Lokanta, Restoran, Pastane vb. Yerler	12,26
PTT	13,25
Marketler	15,26,28,31
Toplu Taşıma Araçları	15,31,38
Kargo Bayileri	16
Belediye, Mahalli İdare Meclisleri, İl Genel Meclisi Toplantıları	18, 28
Şehirlerarası İl girişi tedbirler	15,21,23,26
Ateş Ölçümü	15,

Maden Ocakları	21
İnşaat Faaliyetleri	21
Şehirlerarası seyahat izni	21,27
Otogarda yapılan uygulamalar	19,21
Şehirlerarası seyahat (Ticari Taksi)	21,22,23,38
Banka Sıra Uygulamaları	21
Şehiriçi toplu taşıma	11,23
Arıcılık Faaliyetleri	23
Bakkal	23,26,28
Hurda Toplama Yasağı	23
Büfe	26,28
Kamuya Açık Alanda Toplu Durma Yasağı	21,26
Ekonomik Destek Dağıtımı	25
İl-İlçe-Belde-Köy Arası Toplu Ulaşım	26
Maske kullanımı	26,31
Kamu personeli (il dışında ikamet)	26
İçme- Kullanma Suları	26
Taahhütname İmza	23,26
20 yaş altı kısıtlamalar	26,27
Halk Çeşmelerinin Kapatılması	28
Engelli çocuklar	28
İlyas Köyü Karantina	29,32
Cezaevi Teması İzolasyonu	30
Düzensiz Göçmen İzolasyonu	30
Ramazan Tedbirleri	31
Mezarlık Ziyaretleri	31
Cami-Mescit Cemaatle Namaz Kılma	31
Motosiklet, mobilet tek kişi binme	31
Araçta maske takma zorunluluğu	31
Manav/ Market/meyve sebze satışı	31
Berber /Kuaför vb. iş yerlerinin faaliyete başlatılması	36
Sokakta maske takma zorunluluğu	39

Olgu Yönetimi

28 Şubat 2020 tarihinde İl Sağlık Müdürü başkanlığında ilgili başkanlar, başhekim ve başhekim yardımcılar ile sorumlu hekim ve

hemşirelerin katıldığı toplantıda 1. ve 2. Basamak sağlık kurumlarının hazırlıkları gözden geçirilmiş, salgın sürecine yönelik planlamalar tamamlanmış ancak resmi olarak pandemi hastaneleri 20 Mart'ta oluşturulmuştur. Hastanelerin poliklinik hizmetleri yeniden planlanmış, acil sağlık hizmetlerinde triyaj uygulamasına geçilmiş, hastanelerde COVID-19 çadırları oluşturularak hastaların ilk değerlendirmesi yapılmıştır. Ülkemizde ilk vakanın görülmesi ile birlikte sağlık personellerine hastanelerde enfeksiyon uzmanları, birinci basamakta ilgili hekimler tarafından eğitim verilmiştir. Bu eğitimler dışında sağlık personelleri uzaktan eğitim, kurs vb. online eğitime alınmamış olup personellerin soruları bireysel olarak çözüme ulaştırılmaya çalışılmıştır. Olgu yönetimleri başhekim, başhekim yardımcılar, enfeksiyon uzmanları ve sorumlu hekimler tarafından yürütülmüştür. Sağlık Bakanlığı'nın 24 Ocak 2020'de web sitesinde yayınlanan COVID-19 rehberi tüm sağlık personeline iletilmiş ve pandemi sürecinde olgu yönetiminde güncellenen rehber ve algoritmalar kullanılmıştır.

Enfeksiyonu Önleme ve Kontrol

3-5 Aralık 2019 – 11-13 Mart 2020 tarihleri arasında tüm sağlık personeline salgın öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gereken iş ve işlemler (filyasyon, sürveyans, inkübasyon süresi, izolasyon vb.), görev ve sorumlulukları konularında eğitimler verilmiştir. 1. basamak sağlık çalışanlarına 3 gün, uzman hekimlere 1 gün süren eğitimler ülkemizde yerli COVID-19 vakaları görülmeden tamamlanmıştır. Enfeksiyon önleme ve kontrolü için yapılacak iş ve işlemlerin etkili yürütülmesi ve kişisel koruyucu ekipmanın doğru kullanımı konularında tüm sağlık personeline hastanelerde enfeksiyon uzmanları, birinci basamakta ilgili hekimler tarafından eğitim verilmiştir.

Aile sağlığı merkezlerinde ve toplum sağlığı merkezlerinde görev yapan personellere cerrahi maske, N95, siperlik/gözlük, tulum/önlük, eldiven olmak üzere toplam 5545 adet kişisel koruyucu ekipman ve 204 şişe dezenfektan dağıtımı yapılmıştır. Haftalık olarak kişisel koruyucu ekipman teminine/ dağıtımına devam edilmektedir.

Pandemi süresince tüm sağlık tesislerine, kamu kurum ve kuruluşlara, fabrikalara, bakkal, market, otobüs durağı gibi vatandaşların görebilecekleri alanlara asılan 4200 adet COVID-19 ile ilgili 9 farklı afiş ve 15000 adet broşür ve bilgilendirme notu aracılığıyla halka enfeksiyon önleme ve kontrol için bilgilendirme yapılmıştır.

Sürveyans ve Risk ve Şiddet Değerlendirmesi

Ulusal vaka tanımları (olası / kesin) 24 Ocak'ta yayınlanan rehber aracılığıyla tüm sağlık kurumlarıyla paylaşılmıştır. Olası vakaların U06.0 hastalık kodu, kesin vakaların U07.3 ICD 10 tanı kodu ile kaydedilmesi sağlanmıştır. Yayınlanan yeni rehberler doğrultusunda olası ve kesin vaka tanımlarının güncellemeleri yapılmıştır. Kapsamlı sürveyans analizi ve risk değerlendirmelerinin, il hazırlık ve yanıt planlarını değerlendirmek için salgın sonrası yapılması planlanmıştır.

Lojistik Sağlama

Pandemi süresince sağlık kurumlarının ilaç, KKE vb. malzeme ihtiyaçlarının talebi ve dağıtımını Kamu Hastaneler Başkanlığı üzerinden yürütülmüştür. Halk Sağlığı Başkanlığı olarak sahada görev yapan sağlık personellerinin KKE temini konusunda aşırı hassasiyet gösterilmiş olmasına rağmen, pandemi boyunca kullanacak olduğumuz malzeme planlaması ve dağıtımının Halk Sağlığı Başkanlığı olarak direkt yapılmasının daha etkili ve yaralı olacağı düşünülmüştür.

4. Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak; Burdur İlinde 9'u yurt dışı kaynaklı olmak üzere toplam 54 COVID-19 vakası görülmüştür. İyi yürütülmüş salgın öncesi hazırlıklılık süreci salgında kurumlar arası işbirliğini kolaylaştırmış, toplumda COVID-19 hakkında farkındalık çalışmalarına katkı sağlamıştır. Salgın sırasında ise, bilim kurulunun önerileri doğrultusunda İl Umumi Hıfzıssıhha Kurulunda alınan kararların etkili bir şekilde uygulanması ve denetlenmesi salgın kontrolünde büyük rol oynamıştır. Merkez ve ilçe Toplum Sağlığı Merkezlerinde görev yapan hekim, hemşire, ebe ve sağlık me-

murundan oluşan 37 filyasyon ekibimizle başarılı bir filyasyon çalışması yürütmüş olup temaslı izlemleri sayesinde yeni bulaşlar önlenmiştir. Bu çalışmalara ek olarak çevre sağlığı teknisyenleri ve polis memurlarından oluşturulan denetim ekiplerimizin market, pazar yeri, fırın ve caddelerdeki denetimleri vatandaşların alınan kontrol ve önlemlere uyumunu arttırmıştır. Sağlık Bakanımızın Nisan ayında yaptığı açıklamada Niğde, Aksaray, Kırşehir gibi küçük illerin vaka sayılarının 10'un altında olduğu, Burdur ilinin 2 vaka ile en düşük vaka sayısına sahip il olduğu vurgulanmıştır. Bununla birlikte komşu illerimize göre (Antalya, Isparta, Afyon, Denizli) nüfusa oranla daha az vaka sayıları beklenmiş olsa da, gözlenen vaka sayılarımız bu beklentinin çok altında kalmıştır

KAYNAKLAR

1. WHO, Novel Coronavirus (2019-nCoV) SITUATION REPORT – 1, 21 JANUARY 2020
2. WHO, Novel Coronavirus (2019-nCoV) SITUATION REPORT – 10, 30 JANUARY 2020
3. WHO, Novel Coronavirus (2019-nCoV) SITUATION REPORT – 52, 12 MARCH 2020
4. WHO, Novel Coronavirus (2019-nCoV) SITUATION REPORT – 59, 19 MARCH 2020
5. WHO, Novel Coronavirus (2019-nCoV) SITUATION REPORT – 80, 9 APRIL 2020
6. T.C. sağlık bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, COVID-19 Yeni Koronavirüs Hastalığı, Güncel Durum. Erişim tarihi: 13.05.2020 <https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/tr/>
7. T.C. Cumhurbaşkanlığı, İletişim Başkanlığı, Koronavirüse karşı amansız bir mücadeleyi yürütüyoruz, Erişim tarihi: 13.05.2020 <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/haberler/detay/altun-koronaviruse-karsi-amansiz-bir-mucadele-yurutuyoruz>
8. Responding to community spread of COVID-19 (Interim Guidance), World Health Organization, 7 March 2020. Erişim tarihi: 13.05.2020 <https://www.who.int/publications-detail/responding-to-community-spread-of-covid-19>
9. T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, COVID-19 (SARS-CoV-2 Enfeksiyonu) Rehberi, 14 Nisan 2020. https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf